



Võron kansa ja võron kieli

Sukukansojen ystävät ry
võron kielen viikon webinaari
9.11.2024

Karin Zeiger

Võron kielen viikko



- **Pidetään marraskuun ensimmäisenä kokonaisena viikkona**
- **On pidetty vuodesta 2005, eli nyt on 19. kerta.**
- **Sillä viikolla pyritään puhumaan mahdollisimman paljon võroa ja järjestetään erilaisia tapahtumia,**
- **Ihmiset ketkä puhuvat ja rakastavat võron kieltä, voivat ilmoittautua Võron kielen agenteiksi. Agentin kuuluu sillä viikolla puhua mahdollisimman paljon võron kieltä mahdollisimman eri asiayhteyksissä – kotona, naapureiden kanssa, koulussa, työpaikalla, kaupassa jnpp. Ilmoittauduin viime vuonna agentiksi. Asun Suomessa enkä tuntenut täältä ketään ihmisiä joiden kanssa voisi puhua võron kieltä. Otin sitten yhteyttä Sukukansojen ystävät ry järjestöön, kysyin että kiinnostaisiko mahdollisesti võron kieli kun võrolaiset ovat sukulaiskansa. Alekski vastasi että kyllä kiinnostaisi ja järjesti viimevuotisen zoom kokouksen ja tänä vuonna uudelleen. Kiitos Alekski.**
- **Kiitokset Tarton Yliopiston võron kielen opettajalle Sulev Ivalle, Tallinna Yliopiston professori Marju Kõivupuulle, Wõro Instituudin asiantuntijalle Evely Haugille ja võron kielen aktivistille Hipp Saarelle.**

Võron kielen viikko



- Võron kielen viikolla järjestetään erilaisia tapahtumia ktc



Pildi tsehkend Saara Salf (6) Vilustõ kooli latsiaiaast.

- <https://wi.ee/kava-2-2/>

Mistä tänään puhutaan



- **Ketkä ovat võrolaiset**
- **Võro kongress, alkuperäiskansaksi julistautuminen, nykytilanne**
- **Kieli**
 - **Piirteet**
 - **Materiaaleja**
 - **Työkaluja**
- **Võron kielen tulevaisuus**
 - **Nuoret**
 - **Lapset, kielipesät**
- **Võrolaisten uskomuksista**

Ketkä ovat võrolaiset



Võrolaiset

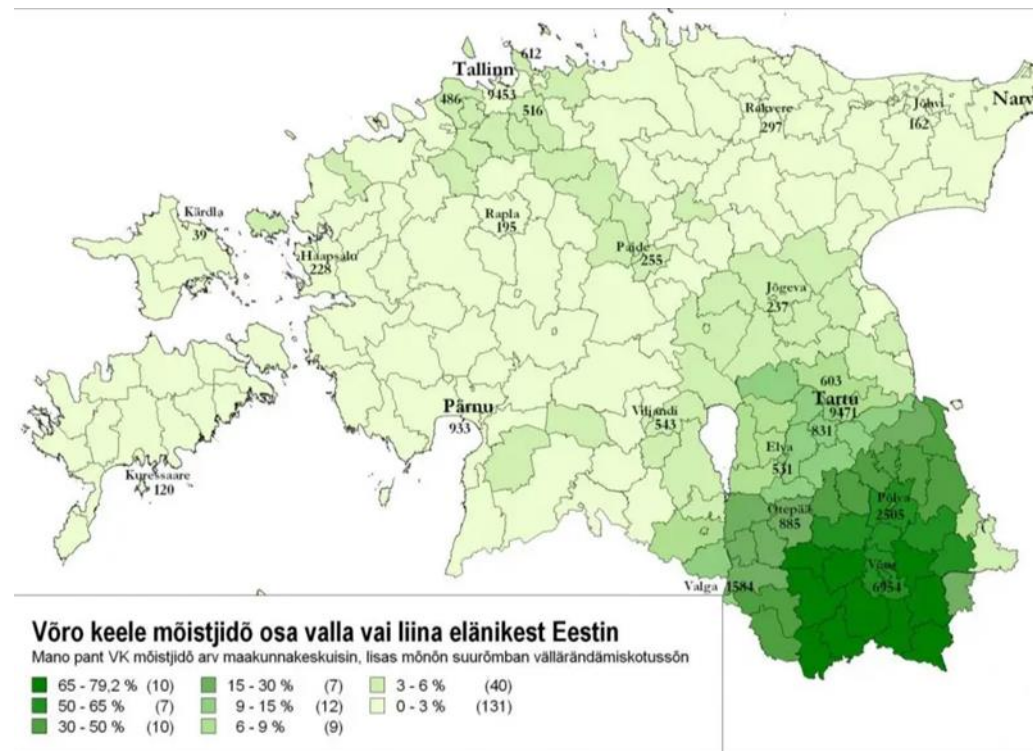
N. 70000

**Historiallisesti
luterilaisia**

**Käytännössä kaikki
puhuvat myös viroa**

**Võron kielen taito ja
käyttö vaihtelee**

[Võro – Wikipedia](#)



Võro kongress, alkuperäiskansaksi julistautuminen nykytilanne



22.4.2023 pidettiin Võro kongress. Kongressilla julistettiin:

- **Viron tasavallan kansalaisina julistamme tällä julistuksella Võron kansan itsemääräämisoikeuden alkuperäiskansojen kansainvälisen oikeuden mukaisesti.**
- **Võron kansan kongressi julistaa, että võron kieli on alkuperäiskansa võrolaisten kieli, võrolaisten identiteetin tärkein perusta. Kongressi korostaa, että võron kieli on alueellinen alkuperäiskieli, jolla on võrolaisille tasavertainen merkitys viron kielen kanssa. Võron kieli ei ole murre tai alueellinen viron kielen muunnelma.**
- **Võrolaiset pitävät maataan jumalallisena osana luontoa, joka on vastaanotettu esivanhemmilta ja jalostettu työllä ja joka on siirrettävä seuraaville sukupolville puhtaana ja terveenä.**
- **On lähetetty kirjeitä ja neuvoteltu Viron hallituksen ja Koulutus- ja tiedeministeriön kanssa, mutta tähän asti ei ole hallitus tunnustanut võron kansan alkuperäiskansan staatusta.**
- <https://www.vorokongress.ee/english/>

Kieli

Kielinäyte

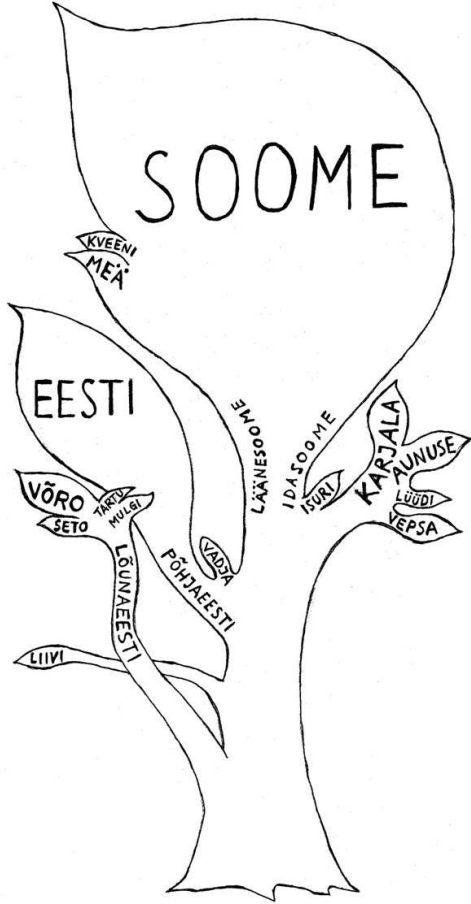
Haanja

Miis



<https://www.youtube.com/watch?v=kl62zufQHNE>

Kielen historia



Ukaliaa suomenpuhujille Lõunõeesti kirjlt soomõkeelidsile



- **Helsingin yliopisto Santeri Junttila**
- **Ukalan historiallinen puhuma-
alue ja päämurteet**



Kielen materiaaleja



- Üle võrgo kättesaadavit matõrjaalõ, minkast või võro keele õpmisõ man kassu ollaq
- Netisä vapaasti löydettäviä aineistoja, josta voi olla hyötyä võron kielen opiskelussa
- [oppematerjalid-2024.pdf](#)

Johdanto võron kieleen englanniksi



The image is a screenshot of a video player. On the left, a map of medieval Livonia is shown, with various regions color-coded and labeled. A yellow box in the top left corner reads "Terra Mariana Medieval Livonia 1227-1346". The map labels include Tallinn, Rakvere, Harva, Haapsalu, Paide, Viljandi, Tartu, Valmiera, Cēsis, Riia, and Põlva. A yellow box at the bottom of the map reads "Vana-Liivimaa 1227-1346". Below the map, there are labels for "Eestimaa hertsogkond (Taani)", "Riia piiskopkond", "Tartu piiskopkond", "Liivi orduriik", and "Kuramaa piiskopkond". On the right, a video feed shows a man speaking. Below the video feed, there is a search bar and a list of search results, including "vriisu", "igauno is Estonian", "veru", and "How many people speak South Estonian?". The video player interface at the bottom shows a progress bar at 43:28 / 2:03:32 and various control icons.

- [Johdanto võron kieleen englanniksi](#)
[Jüvä Sullõv - Introduction to Võro language](#)

Portaali Helyait (ääniaitta)



- ✦ Pääleht
- ✦ Latsilõ
- ✦ Suurilõ
- ✦ Märgotus
- ✦ Tiidüsjutt
- ✦ Poodi man
- ✦ Tuud ja taad
- ✦ Lingikogo
- ✦ Märksõna
- ✦ Helüaidast

Värskit kullõmisõs



Poodi man Merili Ermel: üte võro keele oppaja ilm

Võro keele nädäli puhul oll külän Ermeli Merili, kiä om võro keele oppaja P poodi man Hipõlõ ni Betile tollõst, kuis timäst sai oppaja, mida nuursugu ti märgotäs ja midä olnu viil vaja Vana-Võromaal ette võtta, et koolin uma ke lännü. Helü pand kõlama Võru HUUB.

Kae edesi



Poiss ja papa

„Poiss ja papa“ om raamat katõst parrast sõbrast – üts väega nuur ja tönõ saava kuun häste toimõ ja korjasõ elurõõmu täüs mälehtüisi. Nuu avitasõ inemiisist om joba tõsõl puul. Kirost Laanõ Triinu, pildi tsehkend Pikkovi Ar

- <https://helüait.ee/>

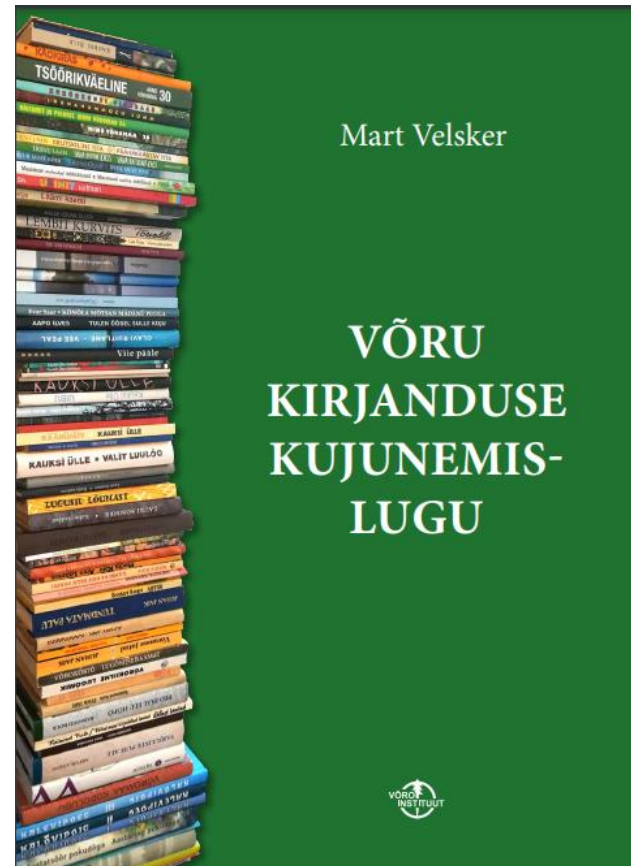
Kirjallisuushistoria



Mart Velsker

VÕRU KIRJANDUSE KUJUNEMISLUGU

- Kirjallisuuden esihistoria
- Ensimmäisen tasavallan aikainen kirjallisuus
- Neuvostoaikainen kirjallisuus
- Toisen tasavallan aikainen kirjallisuus
- [kirjanduslugu.pdf](#)






Võro-eesti sanakirja

A B C D E F G H I J K L M N O P R S S Z Ž T U V Ó Ä Ö Ü





eesti-võro laemb otsminõ


Löüt 1317 sõnaartiklit ja 3592 sõnna



laaberdaja laabõr -i -it⁴ , **laabõrus** -õ -t⁹ , **laabõr|jann** -janni -janni³⁷ ,



joobõr -i -it⁴ , **joobõrus** -õ -t⁹ , **joobõr|mann** -manni -manni³⁷ 

laaberdama laabõrda|ma -q -⁸³ , **jaabõrda|ma** -q -⁸³ , **joobõrda|ma** -q -⁸³

, **joospõrda|ma** -q -⁸³ , **jordo|tama** -taq -da⁸² , **saabõrda|ma** -q -⁸³ ,

huli|tama -taq -da⁸² , **hööderdä|mä** -q -⁸³ 

laabuma .laabu|ma -daq -⁸⁰ , **.jouduma** .joududaq jovvu⁷⁹ , **.kõrda v edesi**

minemä , **.säädü|mä** -däq -⁸⁰  **mäng ei tahtnud laabuda** mäng es lääq häste

v es klapiq;  **tema käes laabub kóik** timä käen lätt kõik häste edesi v täl aśaq

laabusõq v täl õkvalt laabus;  **töö hakkas juba laabuma** tüü nakaś jo mõõduma;

- <https://synaq.org/>

Tarton Yliopiston käännöskone

The screenshot shows the web interface of the Tartu University translation tool. At the top left is the logo for TARTU NLP NEUROTOLGE. To the right are navigation links for 'Info', 'Koostöö', 'API', 'EN', and 'ET', along with a 'Kõik dem...' button. Below the navigation is a control bar with two teal buttons: 'Sisendkeel : soome' and 'Väljundkeel : võro', separated by a bidirectional arrow icon. The main area is split into two panels. The left panel contains the text 'Tänään on kaunis sää' with a vertical cursor at the beginning and a close 'x' icon in the top right corner. The right panel displays the translated text 'Täambä om illos ilm'.

- [Tarton Yliopiston käännöskone https://neurotolge.ee/](https://neurotolge.ee/)

Tartu Ülikooli võrkeelne puhesüntesaator

The screenshot shows the web interface of the Tartu University Neural Network Speech Synthesizer. At the top left is the logo "TARTU ÜLKOOL NEUROKÖNE". On the top right, there are navigation links for "Info", "Koostöö", and "API". Below the logo, there is a language selection dropdown menu currently set to "Vali keel: võru". The main area contains a text input field with the text "Täämbä om illos ilm". Below the input field, there is a volume control section labeled "Vali hääl" with two options: "Sullõv" (represented by a blue icon of a hand) and "Hellä" (represented by a red icon of a target).

•

Neurokõne

Võron kielen tulevaisuus



- **Toisaalta tilanne on hyvä**
 - On puhujia
 - On medioita ja työkaluja
 - On materiaaleja
 - On ihmisiä jotka pitävät oman kielen pysymistä tärkeänä
- **Toisaalta että kieltä puhuttaisi myös 100 vuoden päästä**
 - Tarvitaan että nuoret käyttäisivät/puhuisivat
 - Tarvitaan että kieli siirtyy lapsille

Nuoret



- **Tilanne:**
ei ole tilastoja kuinka paljon nuorista käyttää võron kieltä.
 - **Jotkut puhuvat isovanhempien tai vanhempien kanssa**
 - **Jotkut puhuvat keskenään**
 - **Jotkut kirjoittavat kirjoituskilpailuihin**
 - **Jotkut kirjoittavat võronkieliseen lehteen Uma leht**
 - **Käytetään võronkielisissä teatteriesityksissä**
 - **Nuoret käyttävät runsaasti digimedioissa (meemit, podcast – karmanihelü)**
 - **Tartossa toimii nuorten kielikahvila**

Meemit



Löytyy runsaasti FB ryhmässä Võro kiil

https://www.facebook.com/groups/421631001227096/?locale=fi_FI

Nuorten tekemä võronkielinen podcast (karmanihelü - taskuääni)



- Poodi man – kaupan luona käsittelee võron kieleen ja kulttuuriin liittyviä aiheita



- <https://xn--helait-5ya.ee/poodi-man/>

Kielikahvila nuorille

- Kielikahvilaa järjestetään syksyn 2024 aikana kolme kertaa: 16.10, 06.11 ja 04.12.

Mainosteksti: Oletko vanhalta Viro-alueelta kotoisin oleva nuori työssäkäyvä, opiskelija tai lukiolainen, joka haluaisi Tartossa ollessaan löytää enemmän yhteyttä kotialueen kieleen ja kulttuuriin? Haluaisitko testata võron kielen taitoasi uudessa tilanteessa? Ja sitä kaikkea samanlaisten nuorten kanssa? Nyt se mahdollisuus on olemassa!

- **Järjestäjät:** Hipp Saar sekä Tarton Yliopiston Etelä-Viron kieli- ja kulttuuritutkimuksen keskus
Tukee: Viron kansankulttuurin keskus

<https://keel.ut.ee/et/sisu/voro-nuuri-keelekohvik-alustab-taas>

Lapset, kielipesät

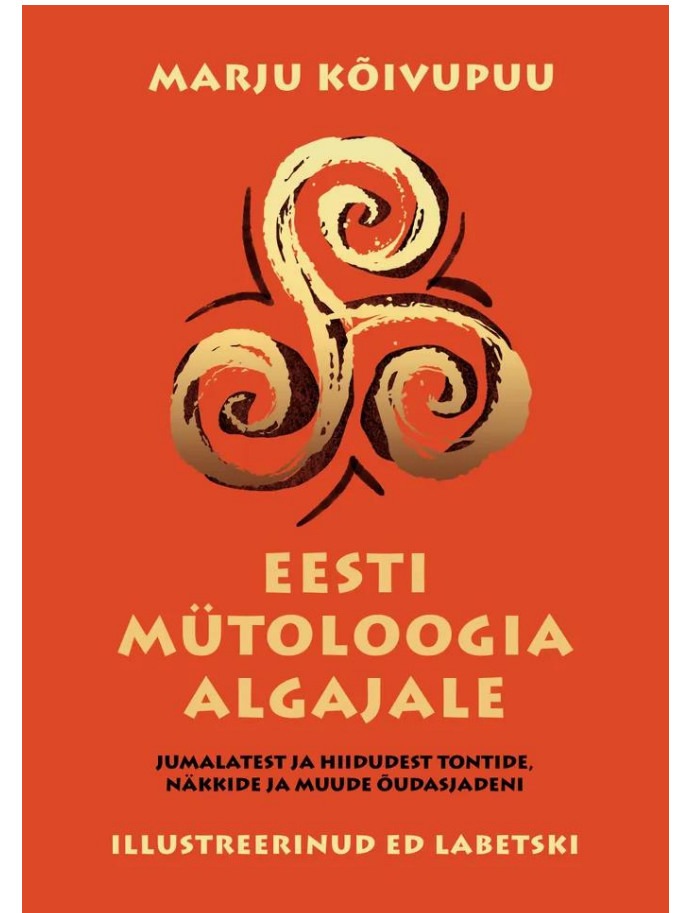


- Võromaalla on 2024 13 lastentarhaa jossa on kielipesätoimintaa
- Opetukseen osallistuu 204 lasta
- Kahdessa lastentarhassa puhutaan võroa joka päivä
- Yhdessä lastentarhassa puhutaan võroa 1 pv viikossa ja muuten aina välillä
- Kymmenessä lastentarhassa puhutaan võroa 1 pv viikossa

<https://wi.ee/et/tegemised/keelepesa/>

Uskomuksista

- Uskomukset võronmaalla ovat pääasiassa samoja kun muualla Virossa
- Esim. ihmissusi, võroksi "soend"
- Uskomukset ovat säilyneet pidempään kun muualla Virossa
- Uskotaan vahvemmin kun muualla Virossa kansanparannukseen
- Vaatisi lisätutkimusta Etelä-Viron perinteen portaalista <https://www.folklore.ee/lepp/>

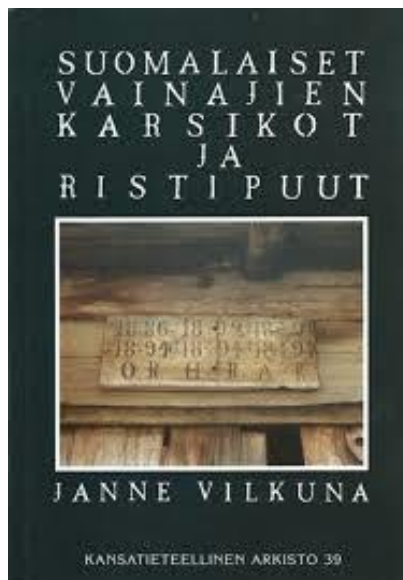


Ristipuut

Uskomus joka Virossa on esiintynyt vahvemmin võronmaalla, on ristipuu.

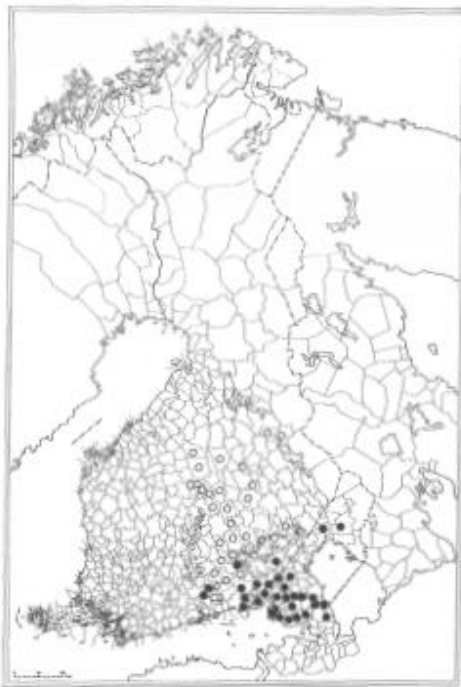
Ristipuu on kansanuskomuksissa isompi puu, jonka kuoreen on vainajan muistoksi leikattu risti.

Tätä ovat tutkineet ja käsitelleet väitöskirjassaan Janne Vilkkuna ja kirjassaan Marju Kõivupuu

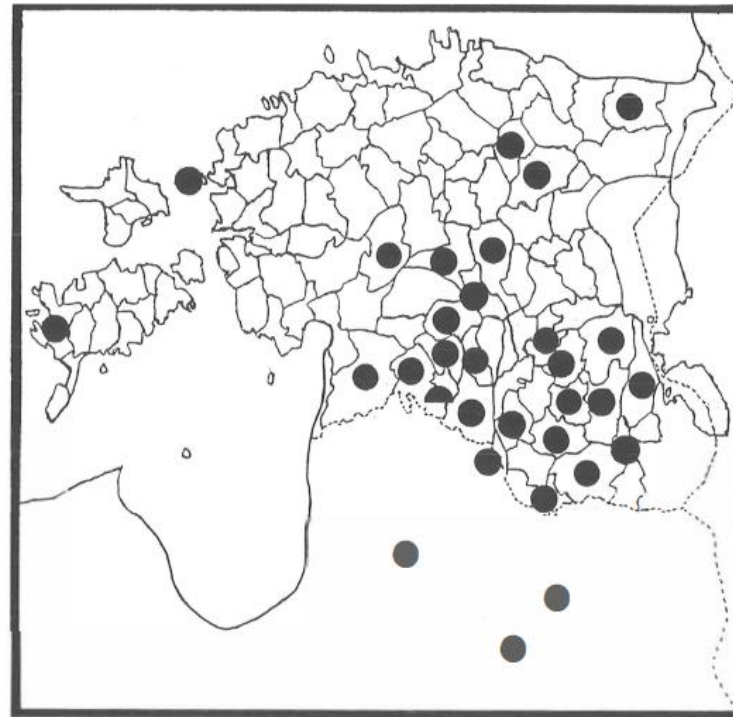


Ristipuut

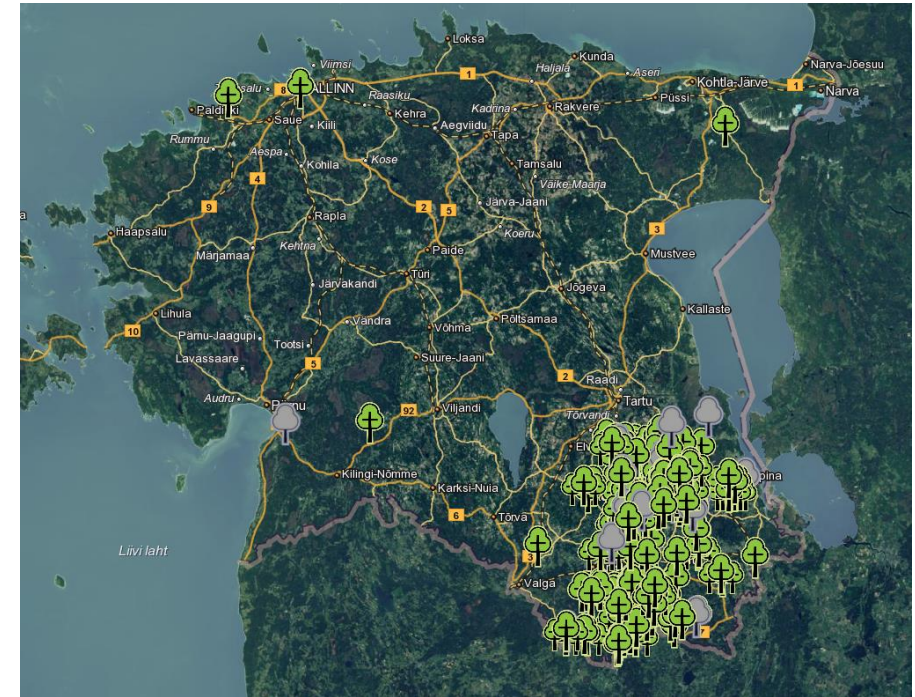
Ristipuiden esiintymisalueet kaakkois-suomessa ja kaakkois-virossa



Kartta 7. Ristipuu-ainetta pössi ja muun aineen puut, joihin on sekoitettu riisi. Muista, tähtetty ympyrä ilmestyy pössiin, joihin puut on kuitattu ristipuusta tai joihin riisi on tähtetty jostakin riisakkauteen. Valkoiset ympyrät ilmestyy ne pössiin, joihin puut on sekoitettu riisi, muuta puuta ei ole nähtävissä ristipuusta.



Kartta 8. Baltian ristipuut. Puoliympyrällä on merkitty ristikivi.



Lähteet

1. Kõivupuu, Marju 2009, Hinged puhkavad puudes, Huma, Tallinn
2. Kõivupuu, Marju 2023, Eesti mütoloogia algajale, Tänapäev, Tallinn
3. Velsker, Mart 2021, Võru kirjanduse kujunemislugu, Võru Instituut, Võru
4. Vilkuna, Janne 1992, Suomalaiset vainajien karsikot ja ristipuut, Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki



Linkkejä



Linkit ovat käyttäjäystävällisyyttä silmällä pitäen pääasiassa kalvoilla,
Oheisena kaksi linkkiä joita ei esiinny kalvoilla:

Sukukansojen ystävät ry
võron kielen viikon webinaari 12.11.2023

<https://wi.ee/wp-content/uploads/2023/11/Voron-kielen-viikko-taydennetty.pdf>

Kansanparannus võronmaalla

<https://rahvakultuur.ee/2020/03/23/rahvameditsiin-vana-voromaal/>